

تئوری موسیقی

جلد اول

ریتم و وزن

مؤلف: امیر انجیری استرکی

نشر نای و نی ناشر تخصصی موسیقی

تئوری موسیقی
جلد اول: ریتم و وزن

امیر انجیری استرکی

طرح جلد: نازین خرازی
صفحه آرایی: نای و نی
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ: دوم - ۱۴۰۱
چاپ و صحافی: برنز
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۷۷۸-۱-۲

سرشناسه: انجیری استرکی، امیر، ۱۳۴۱.
عنوان: تئوری موسیقی (جلد اول: ریتم و وزن)
نام پدیدآور: امیر انجیری استرکی
مشخصات نشر: تهران، نای و نی، ۱۳۹۹
مشخصات ظاهری: ۱۸۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۷۷۸-۱-۲
وضعیت فهرست‌نویسی: کتبا
مشترکات: ریتم و وزن
موضوع: موسیقی - ریتم و وزن
رده‌بندی کنگره: MIT ۴۲۵
رده‌بندی دیویی: ۷۸۱/۳۳۳
شماره کتابشناسی ملی: ۶۱۳۹۹۱۵

تهران - شانزدهم تیرماه - انتشارات نای و نی
مجموعه تجاری فروردیه - طبقه همکف - شماره ۳۰۸
فروشگاه: ش ۶۶۴۶۷۴ - پخش: ۷۷ ۹۹۴ ۳۳ ۶۱۲

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نشر نای و نی است
هرگونه نقل، اقتباس، تکثیر و تولید کلی و جزئی، به‌مهرصورت
(چاپ، فتوکپی، صوتی، تصویری و الکترونیکی یا دیجیتال)
بدون مجوز کتبی ناشر، ممنوع و پیگرد قانونی دارد.

فروشگاه اینترنتی: www.nayancy.com

فهرست

۸	پیشگفتار
۱۱	مقدمه مؤلف
۱۳	دیرند
۱۶	نُت نویسی منزورال
۲۰	نقطه تمديد
۲۲	دو نقطه تمديد
۲۴	خط اتحاد
۲۷	خط اتصال
۲۸	صدای مُقَطَّع
۲۸	صدای بیش مُقَطَّع
۲۸	صدای نیمه مُقَطَّع
۲۹	نقطه توقّف
۲۹	هفت اصطلاح پرکاربرد
۳۰	ریشم
۳۱	وزن در موسیقی ایرانی
۳۵	أفاعیل عروضی
۴۲	وزن در موسیقی اروپایی
۴۷	ضرب
۴۹	متر در موسیقی

۵۱ میزان
۵۱ انواع میزان
۵۵ میزان نما
۵۸ علائم میزان در نُت نویسی منزورال
۶۱ میزان ساده
۶۴ متداول ترین میزان های ساده عادی
۷۲ پرسش و پاسخ (۱)
۷۳ میزان ترکیبی
۷۹ متداول ترین میزان های ترکیبی عادی
۸۴ ترکیب میزان های ساده معین و تشکیل میزان های ترکیبی
۸۸ پرسش و پاسخ (۲)
۹۲ رابطه میزان ساده و ترکیبی
۹۵ قوت و ضعف ضرب ها
۹۷ ضرب بالا
۹۹ سَنگُپ
۱۰۱ صد ضرب
۱۰۲ میزان مختلط یا لَنگ
۱۰۹ تقسیم غیر طبیعی دیرند
۱۱۰ تریله (سه بر دو)
۱۱۱ سِکسْتله (شش بر چهار)
۱۱۳ دوئله (دو بر سه)
۱۱۵ کوارتله

۱۱۹	پرسش و پاسخ (۳).....
۱۲۱	تُنْدَا (تمپو).....
۱۲۶	پرسش و پاسخ (۴).....
۱۲۷	مترونم.....
۱۳۱	خودآزمایی.....
۱۳۷	فهرست منابع.....

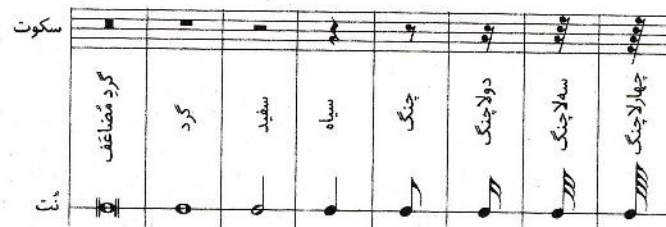
بخش دوم: عملی (تمرین‌ها)

3-47	تمرین‌های ریتم خوانی ۱ تا ۱۵۶.....
------	------------------------------------

ریتم و وزن / ۱۳

دیرند

یکی از ویژگی‌های صوت و سکوت در موسیقی ارزش‌زمانی یا دیرند است که معمولاً هرجویان از آن با واژه نه‌چندان مناسب کشش یاد می‌کنند. دیرند، فارسی شده واژه انگلیسی "duration" است و منظور از آن مدت زمانی است که صدا و یا سکوتی امتداد می‌یابد. ارزش‌های زمانی توسط شکل‌های مختلفی که برای «نُت»^۱ ها و «سکوت»^۲ آنها در نظر گرفته می‌شود نمایش داده می‌شود. در واقع وظیفه شکل‌های مختلف نُت و سکوت نشان دادن ارزش‌زمانی آنها است. در شکل ۱ هر میزان که به سمت راست حرکت کنید دیرند اشکال نُت یا سکوت، نصف ($\frac{1}{2}$ برابر) می‌شود.

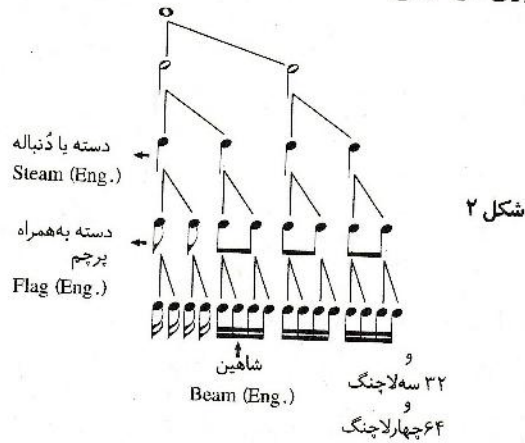

شکل ۱

امروزه گرد در موسیقی دارای بزرگ‌ترین دیرند است. همین امر سبب می‌شود تا گرد به‌عنوان واحد زمان در موسیقی معرفی شود و دیرند سایر اشکال نُت و سکوت نسبت به آن سنجیده و تعیین شود. نسبت زمانی اشکال مختلف نُت به گرد در شکل ۲ نشان داده شده است.

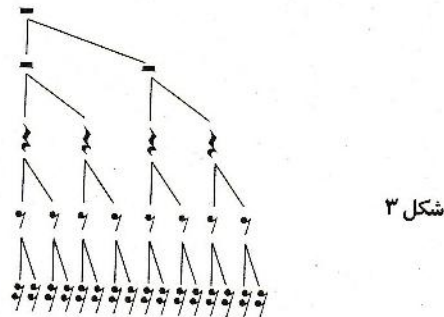
^۱ Note (Eng.)

^۲ Rest (Eng.), Silence (Fr.)

شکل ۲

اگر این نمودار ادامه پیدا کند در سطر ششم ۳۲ سه‌لاچنگ و در سطر هفتم ۶۴ چهارلاچنگ نوشته خواهد شد. همان‌طور که در شکل ۲ دیده می‌شود اگر چنگ‌ها، دولاچنگ‌ها و... بیشتر از یکی باشند می‌توان پرچم آنها را به وسیله خطی به نام «شاهین»^۱ به هم متصل کرد (برگرفته از شاهین در ترازو). نسبت زمانی اشکال مختلف سکوت به سکوت گرد نیز در شکل ۳ نشان داده شده است.

شکل ۳

در صورتی که از هترجویی پرسبزه شود گرد، سفید، سیاه، چنگ، دولاچنگ، سه‌لاچنگ و چهارلاچنگ چیست؟ شایسته است این گونه پاسخ دهد:

^۱ Beam(Eng.)

ریتم و وزن / ۱۵

گرد شکلی است نشان‌دهنده واحد زمان در موسیقی (بزرگ‌ترین دیرند در موسیقی کهن) سفید $\frac{1}{2}$ گرد، سیاه $\frac{1}{4}$ گرد، چنگ $\frac{1}{8}$ گرد، دولاچنگ $\frac{1}{16}$ گرد، سه‌لاچنگ $\frac{1}{32}$ گرد و چهارلاچنگ $\frac{1}{64}$ گرد است.

در جدول شماره ۱، دیرند شکل‌های هفتگانه نُت و سکوت نسبت به یکدیگر نشان داده شده است: جدول ۱

نسبت زمانی هر شکل به گرد	دیرند	نام شکل
$\frac{1}{1}$	در موسیقی امروز از همه دیرندها بزرگتر است، به همین سبب واحد زمان در موسیقی نام‌گرفته است	گرد
$\frac{1}{2}$	نصف گرد	سفید
$\frac{1}{4}$	نصف سفید، یک‌چهارم گرد	سیاه
$\frac{1}{8}$	نصف سیاه، یک‌چهارم سفید، یک‌هشتم گرد	چنگ
$\frac{1}{16}$	نصف چنگ، یک‌چهارم سیاه، یک‌هشتم سفید، یک‌شانزدهم گرد	دولاچنگ
$\frac{1}{32}$	نصف دولاچنگ، یک‌چهارم چنگ، یک‌هشتم سیاه، یک‌شانزدهم سفید، یک‌سی‌ودوم گرد	سه‌لاچنگ
$\frac{1}{64}$	نصف سه‌لاچنگ، یک‌چهارم دولاچنگ، یک‌هشتم چنگ، یک‌شانزدهم سیاه، یک‌سی‌ودوم سفید، یک‌شصت‌وچهارم گرد	چهارلاچنگ

جدول ۱

نامگذاری نُت‌ها با اسامی گرد، سفید، سیاه، چنگ و... به تقلید از فرانسوی‌ها در ایران مرسوم شده است. واضح است که این شیوه نامگذاری به شکل ظاهری نُت‌ها توجه دارد. در جدول شماره ۲، نام نُت‌ها به شش زبان ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود در نامگذاری نُت‌ها به زبان آمریکایی و آلمانی از ارزش و نسبت هر شکل به گرد

۱۶ / تئوری موسیقی

استفاده شده است. همچنین در نامگذاری نُت‌ها به زبان انگلیسی و ایتالیایی جنبه‌های تاریخی تحوّل موسیقی مؤثر بوده است.

فارسی	فرانسه	آمریکایی	آلمانی	ایتالیایی	انگلیسی
گرد	Ronde	Whole-note	Ganze	semibreve	Semibreve
سفید	Blanche	Half-note	Halbe	minima/Bianca	Minim
سیاه	Noire	Quarter-note	Viertel	semiminima/nera	Crotchet
چنگ	Crochet	Eighth-note	Achtel	croma	Quaver
دو لا چنگ	Double-crochet	Sixteenth-note	Sechzettel	semicroma	Semiquaver
سه لا چنگ	Triple-crochet	Thirtysecond-note	Zweiund-dreißigstel	biscroma	Demisemi-quaver
چهار لا چنگ	Quadruple-crochet	Sixtyfourth-note	Vierund-sechzigstel	semibiscroma	Hemidemisemi-Quaver

جدول ۲

نت‌نویسی منزورال^۱

برای اولین بار در قرن سیزدهم میلادی موسیقی‌دان و تئورسین آلمانی به نام «فرانکو»^۲ در کتاب خود نسبت زمانی اشکال مختلف نُت را -که از قرن دوازدهم تحت تأثیر «گوتیک»^۳ به صورت چهارگوش (مستطیل، مربع و لوزی) نوشته می‌شدند و «نُت‌نگاری مربع»^۴ نام گرفته بود- تعیین کرد. این شیوه نُت‌نگاری، «نت‌نویسی

^۱ Mensural notation (Eng.) نت‌نویسی با دیرندهای مشخص با استفاده از واحد زمانی. این سیستم نت‌نویسی مربوط به موسیقی چندصدایی اروپایی است که در قرن سیزدهم میلادی ایجاد شد.

^۲ Franko von koln (Franco of cologne). این موسیقی‌دان نت‌نویسی منزورال اولیه را در کتاب Ars cantus mensurabilis پیشنهاد و توضیح داده است.

^۳ Gothic (Eng.). سبکی از هنر است که در نیمه دوم قرن دوازدهم میلادی در اروپا آغاز شد.

^۴ نُت‌نگاری مربع تا قبل از ابداع نُت‌نگاری متناسب فقط سطح زیربومی نت‌ها را نشان می‌داد.

کتاب پیش رو شامل دو بخش نظری و عملی است. در بخش اول به بررسی نظری ریتم در موسیقی و پرکاربردترین اصطلاحات مربوطه پرداخته شده است و کوشش شده تا تعاریف ارائه شده از ویژگی‌های لازم برخوردار باشد. همچنین تعاریف رایجی که چنانچه مطلوب نیستند نیز ارائه شده است تا تفاوت و ظرائف آنها بر خواننده نکته‌سنج آشکار شود. در این بخش به وزن در موسیقی ایرانی و غربی اشاره شده و رایج‌ترین آنها به همراه مثال‌هایی معرفی شده‌اند. در بخش دوم که مربوط به تمرینات عملی است؛ ۱۵۶ تمرین ریتم‌خوانی شامل میزان‌های ساده و ترکیبی در متر دو تایی (دو ضربی)، سه تایی (سه ضربی) و چهار تایی (چهار ضربی) آورده شده که از ساده تا نسبتاً دشوار مرتب شده است. مطالعه این کتاب به همه علاقه‌مندان به موسیقی آکادمیک به ویژه دانش‌آموزان هنرستان موسیقی و دانشجویان این رشته توصیه می‌شود.

www.nayoney.com

Design: Nazanin Khazaei

ISBN: 978-622-96776-1-2

9 786229 277614